

153. löggjafarþing 2022–2023.

Þingskjal x — x. mál.

Stjórnarfrumvarp.

Frumvarp til laga

um breytingu á lögum um ríkislögmann, nr. 51/1985.

Frá forsætisráðherra.

1. gr.

Við 1. gr. laganna bætist ný málsgrein, svohljóðandi:

Við meðferð einstakra mála skal ríkislögmaður gæta að samkvæmni og sanngirni gagnvart gagnaðilum ríkisins. Þá skal ríkislögmaður almennt ekki hefja sókn í einkamáli sem ríkið höfðar nema að áður hafi verið leitað annarra leiða til að leysa þann ágreining sem uppi er, svo sem með sáttaumleitan.

2. gr.

Í stað 1. 3. mgr. 2. gr. laganna koma tvær nýjar málsgreinar, svohljóðandi:

Ríkislögmaður fer með:

- a. einkamál fyrir íslenska ríkið og stofnanir þess á öllum innlendum dómstigum,
- b. mál fyrir íslenska ríkið fyrir Félagsdómi,
- c. mál fyrir íslenska ríkið fyrir Mannréttindadómstól Evrópu,
- d. vörn fyrir íslenska ríkið fyrir gerðardómum,
- e. uppgjör bótakrafna sem beint er að ríkissjóði,
- f. kröfugerð einkaréttarlegs eðlis fyrir hönd ríkisins í sakamálum.

Ráðherrar geta óskað lögfræðilegs álits hans um einstök málefni og aðstoðar við vandasama samningagerð.

3. gr.

Við 4. gr. laganna bætist: og sáttaumleitan.

4. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

1. Inngangur.

Frumvarpið er samið í forsætisráðuneytinu og fjallar um breytingar á lögum um ríkislögmann hvað varðar starfshætti, verkefni og sáttameðferð hjá embættinu. Taka breytingarnar mið af stefnumótun sem unnin var á vegum forsætisráðuneytisins fyrir embættið frá 2021.

2. Tilefni og nauðsyn lagasetningar.

Í tengslum við fjárlagavinnu forsætisráðuneytisins í mars 2021 vegna fjárlaga fyrir árið 2022 fékk forsætisráðuneytið ráðgjafa til að rýna starfsemi og skipulag embættis ríkislögmanns. Tekin var ákvörðun um að rýna starfsemina, greina styrkleika og veikleika og nota þann grunn til að ákveða næstu skref.

Niðurstaða þeirrar stefnumótunarvinnu var m.a. að rétt væri að endurskoða lög um ríkislögmann og efla starfsemi embættis ríkislögmanns. Var m.a. lagt til að mótuð yrðu viðmið um fyrirvar embættisins við rekstur dómsmála, enda eru slík viðmið til þess fallin að efla og bæta fyrirvar embættisins. Þá var einnig lagt til að efla sáttamiðlun sem grundvallarþátt í starfsemi embættisins.

Forsætisráðherra ákvað með minnisblaði, dags. 14. júní 2022, að skipa vinnuhóp til að endurskoða lög um ríkislögmann og taka til skoðunar þær tillögur sem fram komu í stefnumótunarvinnunni. Í vinnuhópnum áttu sæti, auk fulltrúa forsætisráðuneytisins, fulltrúar embættis ríkislögmanns, dómsmálaráðuneytisins, Lögmannafélags Íslands, Dómarafélags Íslands og Félags forstöðumanna ríkisstofnana.

3. Meginefni frumvarpsins.

Í frumvarpinu eru að finna þrjár breytingar á gildandi lögum um embætti ríkislögmanns. Í fyrsta lagi er mælt fyrir um viðmið um um fyrirvar embættisins við rekstur dómsmála. Í öðru lagi að mæla fyrir um sáttamiðlun sem kost til að leysa ágreining í einkamálum sem koma til meðferðar hjá embættinu og loks er ákvæði laganna um verkefni embættisins endurskoðað.

4. Samræmi við stjórnarskrá og alþjóðlegar skuldbindingar.

Efni frumvarpsins gefur ekki tilefni til að skoða samræmi þess við stjórnarskrá og alþjóðlegar skuldbindingar.

5. Samráð.

Forsætisráðuneytinu til ráðgjafar við samningu frumvarpsins var sá vinnuhópur sem ráðherra skipaði með 31. ágúst 2021. Áform um lagasetninguna ásamt frummati á áhrifum voru kynnt í samráðsgátt stjórnvalda 3. febrúar 2023 en engar umsagnir bárust. Þá voru drög að frumvarpi til laga um breytingu á lögum um ríkislögmann kynnt í samráðsgáttinni xx. febrúar(í vinnslu).

6. Mat á áhrifum.

Ekki er gert ráð fyrir að efnisákvæði frumvarpsins hafi í för með sér fjárhagsáhrif fyrir ríkissjóð eða áhrif á stjórnsýslu ríkisins.

Frumvarpið til þess fallið að styrkja hagsmuni almennings þar sem í frumvarpinu er mælt fyrir um tvö viðmið, samkvæmni og sanngirni, sem ríkislögmaður skal líta til við meðferð einstakra mála. Þá má vænta þess að aukinni áherslu á sáttamiðlun í tengslum við sókn í einkamálum sem ríkið höfðar sé einnig til þess fallið að styrkja hagsmuni almennings sem taka þurfa til varna í slíkum málum.

Um einstakar greinar frumvarpsins.

Um 1. gr.

Í ákvæðinu er lagt til að í lögnum sé mælt fyrir um viðmið sem ríkislögmaður hafi til hliðsjónar gagnvart gagnaðilum sínum við meðferð einstakra mála. Tekur það mið af því að styrkur ríkisins við meðferð dómsmála gagnvart borgurunum sem kallar á að ríkislögmaður

gæti sérstaklega að sanngirni við meðferð mála og einnig að samkvæmni sé í öllum ákvörðunum hvað varðar rekstur dómsmála fyrir hönd ríkisins.

Þá er lagt til að ríkislögmaður hefji almennt ekki sókn í einkamáli sem ríkið höfðar nema að hafa áður leitað annarra leiða til að leysa þann ágreining sem uppi er, svo sem með sáttaumleitan. Felst í þessu áréttning á mikilvægi sátta, sérstakleg hvað varðar málssókn ríkisins í einkamálum sem ríkið höfðar, enda er þá enn mikilvægara en þegar ríkislögmaður tekur til varna í einkamálum, að gætt sé að því að annarra leiða áður en til málshöfðunar kemur. Raunar eru sáttaumleitan þegar ríkur þáttur í starfsemi embættis ríkislögmanns. Þá er þetta einnig í samræmi við ákvæði laga um meðferð einkamála sem mæla fyrir um leitað sé sátta við upphaf mála fyrir dómstólum.

Um 2. gr.

Lagt er til að upptalning þeirra verkefna sem ríkislögmanni eru falin í lögunum verði gerð skýrari.

Jafnframt er lagt til að tiltekið sé að ríkislögmaður fari með mál fyrir íslenska ríkið fyrir Mannréttindadómstól Evrópu. Ríkislögmaður sinnir þegar slíkum málum og raunar vaxandi þáttur í starfsemi embættisins. Því er lagt til að í upptalningu á þeim verkefnum sem embættið sinnir sé þessa getið skýrlega.

Um 3. gr.

Í ákvæðinu er lagt til að ráðherra verði veitt heimild til að kveða á um sáttaumleitan í tengslum við málssókn ríkisins í einkamálum, sem fjallað er um í 1. gr.

Um 4. gr.

Greinin þarfnast ekki skýringa.